

поляків і українців та повільних темпів урбаністичних процесів. Як вирішення проблеми зайнятості для євреїв стає також еміграція. Вони були другою, за часткою охоплених еміграцією, національною групою після німців. Посеред поляків, переважно римо-католиків, відбувалися найбільш глибокі соціальні зміни. Поруч з активною, здебільшого сезонною континентальною еміграцією, їх частка зменшується в сільському господарстві та зростає серед службовців, промислових робітників, представників сфери культури, торгівлі, транспорту та комунікацій.

Джерела та література

1. Історія кооперативного руху / С. Г. Бабенко, С. Д. Гелей, А. Я. Гончарук [та ін.] ; Укоопспілка, Львів. комерц. акад. – Львів : Ін-т українознавства НАНУ, 1995. – С. 296–320
2. Brzoza Cz. Historia Polski 1918–1945 / Cz. Brzoza, A. Sowa. – Kraków : Wydawnictwo Literackie, 2006. – 754 s.
3. Drugi powszechny spis ludności z dnia 9. XII. 1931 r. : Mieszkania i gospodarstwo domowe. Ludność i stosunki zawodowe. Polska (Dane skrócone) / Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej ; Statystyka Polski. – Warszawa, 1937. – Seria C. – Zeszyt 62. – 82 s.
4. Leczyk M. Druga Rzeczpospolita 1918–1939. Społeczeństwo. Gospodarka. Kultura. Polityka / M. Leczyk. – Warszawa : Książka i Wiedza, 2006. – 544 s.
5. Mały Rocznik Statystyczny. – 1930. – Warszawa : Główny Urząd Statystyczny RP, 1930. – 172 s.
6. Mały Rocznik Statystyczny. – 1938. – Warszawa : Główny Urząd Statystyczny RP, 1938. – 406 s.
7. Mały Rocznik Statystyczny. – 1939. – Warszawa : Główny Urząd Statystyczny RP, 1939. – 425 s.
8. Michowicz W. Problemy mniejszości narodowych. // Polska odrodzona 1918–1939. Państwo. Społeczeństwo. Kultura / pod. red. J. Tomickiego. – Warszawa, 1988. – 625 s.
9. Tomaszewski J. Rzeczpospolita wielu narodów / J. Tomaszewski. – Warszawa : TRIO, 1985. – 285 s.
10. Żarnowski J. Społeczeństwo Drugiej Rzeczypospolitej 1918–1939 / J. Żarnowski. – Warszawa : Państwowe wydawnictwo naukowe, 1973. – 434 s.

Шваб Анатолий. Особенности характера занятости населения межвоенной Польши: национальный и региональный аспекты. В статье проанализирована динамика изменений этносоциальной структуры населения межвоенной Польши. В основу анализа положены официальные данные переписей 1921 и 1931 гг. На основании сопоставлений данных об изменениях характера занятости различных этноконфессиональных групп автор делает вывод, что наиболее высокие темпы социальной модернизации коснулись поляков, которые по вероисповеданию были преимущественно римо-католиками, в то время как среди представителей других этноконфессиональных групп существенных изменений не происходило.

Низкие темпы социально-экономических преобразований стали одним из ключевых факторов массового эмиграционного движения, которое больше всех коснулось представителей национальных меньшинств.

Ключевые слова: этносоциальные процессы, характер занятости населения, причины эмиграции из Польши.

Shvab Anatoliy. Peculiarities of the Activity Character of the Inter-War Polish Population: National and Regional Aspects. The dynamics of the ethnic and social change of the structure of the inter-war Polish population is analyzed in the article. The analysis includes the official data census (1921–1931). In accordance with the data of comparison about the change of the activity character of the different ethnic religious groups the author makes a conclusion that the fastest social modernization faced Polish, who where mostly Roman Catholic. There were no essential changes among representatives of other ethnic religious groups.

Slow social and economical changes became one of the key factors of the mass emigration movement, which included the representatives of the national minorities.

Key words: ethnic social processes, activity character of the population, reasons of the emigration from Poland.

Стаття надійшла до редколегії
03.07.2013 р.

УДК 94(73)«194/197»:327.8:355.43

**Віктор Колесник,
Людмила Подвернюк**

Еволюція воєнно-політичної стратегії США в 40–70-ті роки ХХ ст.

У статті проаналізовано й висвітлено воєнно-політичну стратегію США в 40–70-роки ХХ ст. Визнано, що основним складником глобальної стратегічної американської місії є засоби воєнно-політичної сили: стрімка

© Колесник В., Подвернюк Л., 2013

зовнішньополітична активізація, експансія, поразки на периферії, наступне прагнення до консолідації зон впливу, що збереглися, й паралельно – хвиля волонтаристського бажання домогтись ізоляції й воєнного оточення СРСР – головного суперника у післявоєнному світі.

Ключові слова: США, експорт капіталу, воєнно-політична стратегія, дипломатія, «світовий порядок».

Постановка наукової проблеми та її значення. Питання стосовно глобальної політики США, особливо після Другої світової війни, досить широко розглядалося багатьма дослідниками – і радянськими, і зарубіжними. Повертаються до цієї теми й сучасні історики пострадянського періоду. Однак досі не створено праці, зокрема в українській історіографії, дійсно синтетичного характеру, у котрій висвітлювалися б не окремі аспекти цієї проблеми, а давалася її широка, загальна та комплексна характеристика.

Аналіз досліджень цієї проблеми. При підготовці статті враховано стан попереднього дослідження зазначеного питання. Серед них передусім слід назвати колективну монографію «Современная внешняя политика США» (1984), автори якої, спираючись на досвід радянської американістики, створили фундаментальне дослідження зовнішньої політики США за 40 післявоєнних років. Заслужують на увагу роботи Г. А. Трофименка «США: політика, війна, ідеологія» (1986). Монографія маршала СРСР А. Гречка «Вооруженные силы Советского Государства» (1975), В. М. Мільштейна «Военно-промышленный комплекс и внешняя политика США» (1985) і Б. Д. П'ядишева «Военно-промышленный комплекс США» (1984), а також деяких зарубіжних, зокрема американських, авторів.

Мета статті полягає в тому, щоб, залучивши якомога ширше коло джерел, працю загального характеру, монографічних видань, дати всебічний розгляд процесу й механізму формування глобальної стратегії Сполучених Штатів досліджуваного періоду та її наслідків на розвиток післявоєнного світу; простежити еволюцію воєнно-політичної стратегії в 40–70-ті роки, стабілізацію тих чи інших суспільних систем.

Для цього ставляться **завдання** дослідити й висвітлити:

- механізм формування основних економічних концепцій США;
- основні фактори формування воєнної стратегії США;
- політико-ідеологічне забезпечення глобальної стратегії США.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У перші післявоєнні роки домінуючою, базовою стратегічною концепцією Сполучених Штатів стала концепція «стримування», яка фігурувала у двох варіантах. Перший – стримування просування й росту соціалізму з допомогою звичайних збройних сил і воєнно-політичних заходів. Другий – стримування Радянського Союзу з допомогою ядерної зброї, монополію на яку США, що першими створили таку зброю в 1945 р., розраховували зберегти на наступні десятиліття.

Загальна концепція «стримування» комунізму розроблена відомим американським політичним теоретиком, дипломатом Дж. Кеннаном ще в часи його перебування на дипломатичних постах у Москві й на відповідальній роботі в Держдепартаменті США та сформульована в цілій серії документів, покладених в основу воєнно-політичної стратегії стосовно Радянського Союзу [6, с. 235].

Ураховуючи таку постановку питання в документах вищого американського керівництва, не дивно й цілком зрозуміло, що першою стратегією Сполучених Штатів у сфері війни проти Радянського Союзу і його союзників у Європі стала стратегія «превентивної» війни 1945–1948 рр. Основним і, мабуть, єдиним аргументом, що стримував американський уряд у ці роки від використання проти СРСР інструменту превентивної війни, були міркування про те, що, незважаючи на руйнування, спричинені СРСР атомним нападом США, останній задля самозахисту ліквідував би американський плацдарм у Західній Європі, спрямований на СРСР. Це й було головним аргументом, що зупинив американське керівництво від реалізації вищеназваних планів, прийнятих у перші післявоєнні роки.

Ліквідація Радянським Союзом американської атомної монополії в 1949 р. в результаті створення власної атомної зброї примусило США зробити деяку переоцінку ядерної зброї як дієвого інструменту практичної політики й більш реалістично підійти до оцінки можливості превентивного атомного нападу на СРСР.

У зв'язку з цим було вирішено значно посилити загальний воєнний потенціал США, щоб підвищити можливість реалізації американських гегемоністських планів. Також висунуто завдання

відновлення економічних і воєнних потенціалів інших провідних капіталістичних країн і їх активного використання в антикомуністичній стратегії США.

2 вересня 1947 р. у Ріо-де-Жанейро підписано міжамериканський договір про взаємодопомогу. У лютому 1948 р. в Чехословаччині до влади прийшли комуністи. Використовуючи цей прецедент і всю складність міжнародної ситуації, США стали на шлях реального створення військово-політичного блоку. Більшість держав, які прийняли «план Маршалла», 4 квітня 1949 р. підписали у Вашингтоні Північноатлантичний договір (через це його часто називають ще Вашингтонським договором) [4, с.99]. Членами НАТО стали США, Канада, Великобританія, Франція, Італія, Бельгія, Нідерланди, Люксембург, Норвегія, Данія, Ірландія, Португалія. У 1952 р. в НАТО увійшли Греція й Туреччина, а в 1955 – ФРН. У 1982 р. членом НАТО стала Іспанія.

Ураховуючи специфіку завдань союзу, у якому від самого початку домінували американські стратегічні інтереси, правомірно іменувати НАТО військово-політичним блоком, оскільки він утворений для цілей колективної оборони. Ця теза, до речі, відповідає 51 статті Статуту Об'єднаних націй, де вказується, що «Статут ні в якій мірі не зачіпає невід'ємне право на індивідуальну або колективну самооборону, якщо відбудеться військовий напад на члена Організації...» [10, с. 553]. Зрозуміло, що забезпечити ефективну оборону й саме право на оборону в період «холодної війни» могла передусім військова сила.

Основними неофіційними завданнями НАТО, що стояли перед організацією з моменту її створення, за визначенням відомого американського політолога та радянолога Зб. Бжезинського, були бажання США сформувати в Західній Європі центр сили, здатний протистояти радянській військовій загрози й політичному впливу, а також створити структури, що контролюють післявоєнний розвиток Західної Німеччини в політичній і військовій сферах, налагодити механізми, здатні перебороти або ж пом'якшити протиріччя серед країн Західної Європи та сформувати надійні інструменти американського впливу на Європейському континенті [1, с. 4–15].

Для розв'язання цих та інших завдань потрібна була ефективна і гнучка стратегія. На першому етапі створення НАТО (1949–1954) її військова стратегія ґрунтувалася на американській концепції «оборони Європи». В альянсі панувало переконання, що майбутня війна вестиметься за сценарієм Другої світової війни [9, с. 10].

Другий етап (1954–1967) пов'язаний зі значним розширенням арсеналів ядерної зброї. Це знайшло своє відображення в американській військовій стратегії «масової помсти» трансформованої в коаліційну військову стратегію НАТО «щита і меча» [3, с. 19–20].

На третьому етапі – із 1967 р. організація НАТО взяла на озброєння військово-політичну доктрину «гнучкого реагування», перейнявши її від США, де цю стратегію запроваджено ще в 1961 р. (замість «масової помсти») та апробовано часом [8, с. 22].

У 1949–1953 рр. стратегія «стримування» СРСР робила ставку на підвищення боєздатності всього американського воєнного комплексу за умови збереження американського лідерства в удосконаленні ядерної зброї й засобів її доставки.

Реально стратегія «стримування» випробувана урядом США в Кореї, де 25 червня 1951 р. в результаті воєнних акцій південно-корейського режиму розпочалася війна між Корейською Народно-Демократичною Республікою й Південною Кореєю.

Однак ця війна означала фактичну поразку США. Уряд Ейзенхауера (1953–1960 рр.) вніс корективи до воєнної стратегії. Вирішено сконцентрувати зусилля США на вдосконаленні стратегічної термоядерної зброї й після цього продиктувати СРСР свої умови. Така стратегія дістала назву «масової помсти» [2, с.112].

Саме до цього періоду, як відомо, належить низка демонстрацій американської воєнної сили, починаючи з висадки морської піхоти США в Лівані в липні 1958 р. і закінчуючи польотом шпигунського літака У-2 над територією СРСР. У той же час уряд Ейзенхауера почав планувати й інтервенцію проти Куби, практично здійснену вже при Кеннеді у квітні 1961 р.

Спроби використати позицію сили для тиску на СРСР на переговорах 1958–1961 рр. не принесли бажаного результату, що примусило уряд Кеннеді провести черговий перегляд американської військово-політичної стратегії на цьому етапі.

На цей раз нова воєнна доктрина одержала назву «гнучкого реагування». Її автором був генерал М. Тейлор. Вона покликана прилаштувати зовнішню й воєнну політику США до міжнародної си-

туації 60-х років, коли США вже не могли й думати про те, що у випадку ядерної агресії проти соціалістичних країн їм не вдасться уникнути знищувальної відплати. СРСР уже тоді володів потужним ракетно-ядерним арсеналом стратегічних озброєнь. Щодо цього в Програмі КПРС підкреслювалося: «Випередивши капіталізм в ряді важливих галузей науки й техніки, соціалізм дав в руки миролюбних народів потужні матеріальні засоби для стримування імперіалістичної агресії» [7, с. 517–526].

Основні напрями зовнішньої й воєнної політики уряду Кеннеді отримали своє відображення в посланні «Про становище країни» від 30 січня 1961 р. Уже в цьому першому програмному документі головне місце зайняла проблема озброєнь. Кеннеді закликав переглянути воєнний арсенал США в сторону збільшення й модернізації різних видів озброєнь. У зв'язку з цим постала концепція так званого «дозованого використання сили», розрахована на те, що якщо США зобов'язуються «дозовано» або на крайній випадок, непродумано використати на міжнародній арені воєнну силу, то їхні потенціальні противники, насамперед СРСР, також повинні будуть реагувати гнучко, що дасть можливість не допустити ескалації будь-якого випадкового конфлікту до таких розмірів, коли в хід буде запущено стратегічну ядерну зброю.

Як вважають західні історики, одним із головних висновків, які зробило для себе американське керівництво після карибської кризи, стало переконання в злободенності впровадження принципу «управління кризами» в зовнішньополітичну практику Сполучених Штатів. Метод «кризової стратегії» проіснував майже впродовж 60-х років паралельно з агресією США в Індокитаї й був знятий з озброєння лише на початку 70-х років, коли ця інтервенція потерпіла нищівну поразку. Сполучені Штати вийшли з цієї авантюри різко послабленими.

У зв'язку з цим уряд США змушений був певним чином переглянути «кризову ситуацію». Це включало, по-перше, відмову від ставки на «обмежені» війни, по-друге – уникнення «втягування» в периферійні конфлікти, оскільки вони відволікають ресурси США від найбільш важливих напрямів політики, від розв'язання стратегічних завдань відносин із СРСР, по-третє – згладжування протиріч із союзниками США, які побоюються, що втручання Вашингтона в локальні конфлікти може викликати глобальне зіткнення через другорядні питання.

Через зміни у співвідношенні сил на світовій арені, США як, до речі, й СРСР, довелося звикати до більш скромної ролі у світовій політиці, пристосовуватися до нової ситуації у світі, що, зі свого боку, неминуче мало привести до практики переговорного процесу.

У травні 1968 р. заступник міністра закордонних справ СРСР В. В. Кузнецов у своїй промові в ООН висловив готовність радянського уряду приступити до переговорів зі США з обмеження стратегічних озброєнь [5, с. 29–38]. У червні того ж року міністр закордонних справ СРСР А. Громико вніс пропозицію урядові США обговорити взаємне обмеження ядерних озброєнь наступального й оборонного призначення. Президент Джонсон відгукнувся на ініціативу Радянського Союзу. 1 липня 1968 р. в Москві, Вашингтоні, Лондоні підписано «Договір про нерозповсюдження ядерної зброї».

Однак 21 серпня під тиском антикомуністичних сил, що активізувалися у зв'язку з інтервенцією СРСР проти Чехословаччини, президент Джонсон відмовився від подальших радянсько-американських переговорів. Проте у значній частини правлячих кіл і громадськості США ідея обмеження стратегічних озброєнь вже завоювала значну підтримку. Завершальні спроби президента Джонсона розпочати переговори і зв'язати зобов'язаннями республіканську адміністрацію Р. Ніксона, який переміг на президентських виборах у листопаді 1968 р., не досягли мети. Р. Ніксон, який під час передвиборної кампанії закликав до «ядерної переваги» США, не збирався зв'язувати себе з маневрами адміністрації, що відходила. Проте далі з ідеєю обмеження гонки озброєнь нове американське керівництво зв'язало закони більш вагомого порядку, ніж тактика передвиборної боротьби.

Об'єктивні реальності ядерного віку змушували Вашингтон прилаштовуватися до змін світового співвідношення сил, передусім у сфері стратегічного балансу, де невпинно складалася рівновага між США та СРСР. Керівництво обох держав все більше схилилося до думки взятися за розв'язання міжнародних проблем на позаблоковій основі. У цих умовах визріла нова стратегічна концепція під назвою «достатність», яка була сформульована досить широко й не відзначалася конкретністю намірів, як це було в попередніх воєнно-стратегічних розробках. Утім, не викликає сумнівів те, що публічне визнання приблизної воєнної рівноваги між США та СРСР стало на порозі 70-х років

однією з важливих політичних змін у формуванні курсу Вашингтона в галузі стратегічних озброєнь, їх використання.

Найбільш повно основні напрями зовнішньополітичної, а отже й воєнної, стратегії США представлені в так званій «гуамській» доктрині президента Ніксона, незабаром покладеної в основу всієї глобальної стратегії США та їхньої дипломатії.

Головні пункти цієї доктрини, уперше викладені на прес-конференції президента на острові Гуам улітку 1969 р. під час його короткотермінового візиту в Південний В'єтнам. Ці пункти, неодноразово повторені потім в інших зовнішньополітичних документах, полягали в такому: по-перше, США будуть дотримуватися всіх своїх попередніх договірних зобов'язань; по-друге, вони забезпечать щит, якщо ядерна держава загрожуватиме свободі країни, союзної з нею, або іншою, чие «виживання» вони вважають життєво важливим для власної безпеки й усього регіону в цілому; і по-третє, на випадок інших типів агресії США, якщо їх про це попросять й вони знайдуть це відповідним своїм інтересам, «надати воєнну й економічну допомогу за умови, що сторона, яка перебуває під безпосередньою загрозою, прийме на себе зобов'язання забезпечити живою силою для власного захисту» [7, с. 533].

У тісному зв'язку з гуамською доктриною сформульовано й три основоположні принципи в тогочасних відносинах США з рештою держав – партнерство, сила, переговори. Суть їх зводилася до такого: американські союзники повинні взяти на себе більшу долю витрат і зобов'язань зі створення «тотальної сили вільного світу», що дало б США можливість вести переговори з позиції сили, щоб більш успішно відстоювати власні інтереси, а водночас і нав'язувати іншим державам умови врегулювання міжнародних проблем, та дала б змогу досягнути своїх цілей при різкому скороченні власне американських витрат.

Нова американська воєнно-політична доктрина була визначена президентом Ніксоном в його другому зовнішньополітичному посланні конгресу як доктрина «стратегічної достатності», а стратегія, побудована на цій доктрині, характеризувалася спочатку як «стратегія півтора війн», а дещо пізніше – як стратегія «реалістичного стримування». Таке визначення їй дав колишній міністр оборони США М. Лейрд.

Розшифровуючи поняття «достатність», Ніксон визначав її як підтримування Сполученими Штатами такого рівня збройних сил й озброєнь, який би був достатнім для виконання завдань і цілей, що стоять перед США. Основним критерієм, що характеризував глибину зрушень зі сторони, реалізму, які відбувались у внутрішній політиці США, служила практика. Заяви державних діячів США свідчили про спроби переосмислити застарілі догми, які визначали важливі напрями зовнішньої політики Вашингтону, зокрема, його підхід до міжнародних конфліктів і криз. Однак лише в процесі зовнішньополітичної практики Сполучених Штатів стало очевидним, яким буде цей поворот від «холодної війни» до визнання світового співіснування.

Унаслідок тиску різних сил зовнішньополітична практика все більше поверталася від «холодної війни» до нового реалістичного етапу, хоч і була водночас досить суперечливою. Натиск потужних сил противників розрядки міжнародної обстановки призводив до відступів від повороту до реалізму, що намітився. Саме цим, на нашу думку, слід пояснювати й рецидиви інтервенціонізму в політиці США на початку 70-х років у Південно-Східній Азії, а саме вторгнення в Камбоджу й Лаос. Разом із тим, незважаючи на ці рецидиви старого агресивного курсу, загалом у зовнішній політиці США проходив поворот у сторону визнання реальностей сучасної епохи.

Загальний підхід США до навколишнього світу, включаючи відносини із союзниками, набув яскраво одностороннього характеру. Сполучені Штати демонструють відкрите, зверхнє ставлення до інших держав, менше, ніж будь-коли, рахуються з інтересами світового співтовариства, нерідко нехтують міжнародним правом, прагнуть підірвати систему ООН й інші інститути міжнародного співробітництва.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Підсумовуючи вищевикладений огляд основних військово-політичних доктрин політики США після Другої світової війни в плані її еволюції, слід, на нашу думку, акцентувати увагу основних моментах.

Упертий пошук Вашингтоном «переможної» стратегії в роки після Другої світової війни розвивався відповідно до об'єктивного діалектичного закону розв'язання протиріч – від потерпілого фіаско труменівського «стримування» із його установкою на комплексне використання всіх видів

збройних сил, американське керівництво подалось у крайність рятівної стратегії «масової помсти», залучаючи сюди економічні, політичні, дипломатичні, ідеологічні важелі й однозначно орієнтуючись на використання ядерних сил. Однак ця стратегія, як пізніше виявили далекоглядні американські політики, виявилася згубною для самих Сполучених Штатів в умовах нового співвідношення сил на світовій арені. Тому, в підсумку, вона була замінена новою стратегією «гнучкого реагування», або «дозованого використання сили». Остання – більш адекватна, порівняно з минулими стратегічними курсами стосовно пристосування до стратегічної дійсності. Вона тверезіше, ніж попередні курси, ураховувала світову стратегічну обстановку, зміни у співвідношенні сил між США та СРСР на користь останнього.

У перспективі слід розширити науковий пошук у напрямі визначення впливу економічної й військово-політичної стратегії США на формування світової політики в наступні десятиліття, зокрема на політиці відносин між двома її світовими центрами – США й СРСР.

Джерела та література

1. Бжезнский З. Вне контроля / З. Бжезинский // Brzezinski Zb. Out of Control Global Turmoil or the Eve of the XXI-st Century. – N. Y., 1993 / пер. з англ. А. Ф. Сидорука // ИТАР- ТАСС, «Компас». – 1994. – № 4. – С. 4–15.
2. Дипломатия современного империализма. Люди, проблемы, методы / [редкол. : Борисов Ю. В. Громыко А. А. (отв. ред), Израелен В. Л.]. – М. : Междунар. отношения, 1969. – 416 с.
3. Довідник НАТО. – Brussels, 2001. – 608 с.
4. История США : в 4 т. Т. 4 : 1945–1980 / редкол. : В. Л. Мальков (отв. ред.) [и др.]. – М. : Наука, 1987. – 744 с.
5. Лайк Е. Новая стратегия США: от «сдерживания» к «расширению» / Е. Лайк // США: ЭПИ. – 1994. – № 4 – С. 29–38.
6. Лан В. И. США в военные и послевоенные годы (1945–1980) / В. И. Лан; АН СССР, Ин-т мировой экономики и междунар. отношений. – М. : Наука, 1964. – 744 с.
7. Народная история США с 1492 года до наших дней / Г. Зинн ; пер. с англ. Е. Ю. Васянина. – М. : Весь Мир, 2006. – 878 с.
8. НАТО. Довідник : вид., присвяч. 50-й річниці Альянсу [Організація Північноатлантичного договору]. – К. : Молодь, 1999. – 544 с.
9. НАТО: історія, структура, діяльність, перспективи : [навч. посіб.] / Н. Романюк, А. Моренчук, В. Лажнік, С. Федонюк. – Луцьк : РВВ «Вежа», Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. – 258 с.
10. Советский Союз на международных конференциях периода Великой Отечественной войны, 1941–1945 гг. : сб. док. : в 6 т. Т. 5 / Конференция Объединенных Наций в Сан-Франциско (25 апреля – 26 июня 1945 г.) / гл. ред. А. Н. Громыко ; М-во иностр. дел СССР. – М. : Политиздат, 1984. – 654 с.

Колесник Виктор, Подвернюк Людмила. Эволюция военно-политической стратегии США в 40–70 годах XX в. В статье проанализирована и освещена военно-политическая стратегия США в 40–70 гг. XX в. Признано, что основной составляющей глобальной стратегической американской миссии являются средства военно-политической силы: стремительная внешнеполитическая активность, экспансия, поражения противника на периферии следующее стремление к консолидации зон влияния, волонтеристское желание добиться изоляции и военного окружения СССР – главного соперника в послевоенном мире.

Поэтапно раскрыто содержание «политической концепции» такой как концепция «сдерживания», «превентивной» войны, «гибкого реагирования», «массовой мести». Освещен процесс создания НАТО и раскрыты его официальные задачи, главной из которых было желание США сформировать в Западной Европе центр силы, способный противостоять советской военной угрозе и политическому влиянию. Раскрываются американо-советские отношения, процесс сдерживания роста коммунизма и социализма с помощью обычных вооруженных сил и военно-политических мероприятий. Проведена оценка глобальной стратегической американской миссии, а также основные направления внешней и военной политики.

Ключевые слова: США, экспорт капитала, военно-политическая стратегия, дипломатия, «мировой порядок».

Kolesnuk Viktor, Podvernuk Ludmyla. The Evolution of the Military and Political Strategy in the U.S. 40–70 Years of the Twentieth Century. The article analyzes and highlights the military and political strategy in the U.S. 40–70 years of the twentieth century. It is recognized that the main component of U.S. global strategic mission is a means of military and political power: the rapid intensification of foreign policy, expansion, lesions in the periphery, following the desire to consolidate zones of influence, preserved, and in parallel – a wave of forcible isolation and a desire to achieve military encirclement of the USSR – the main rival in the postwar world. Incrementally describes the military and political concepts such as the concept of «containment», «prevetative war» «flexible response», «massive

retaliation». Describes the creation of NATO and the highlights of his official duties. Chief among them was creation by the United States the center of power, able to withstand the threat of Soviet military and political influence in Western Europe. Highlights US- Soviet relations, the process of curbing the growth of communism and socialism by means of conventional armed forces and military policies. Available estimate of the global strategy of American mission , and main areas of foreign and military policy.

Key words: USA, export of capital, the military-political strategy, diplomacy, «world order».

Стаття надійшла до редколегії
10.06.2013 р.

УДК 94(476)“1863/1864”: 323.269.6:271.2:272

Валентина Яновська

Повстання 1863–1864 рр. на території Білорусі: конфесійний чинник

Проаналізовано ставлення представників різних національно-конфесійних груп населення білорусько-литовських губерній до повстання 1863–1864 рр. З'ясовано, що вірні та духовенство римо-католицької церкви переважно були на боці повстанців, а духовенство та парафіяни православної церкви схвалювали дії уряду. Однак установити конкретні форми прояву позиції римо-католицького духовенства щодо повстання неможливо через конспіративний характер їхньої діяльності та відмову населення розкрити участь священників у підтримці повстання, що свідчить про авторитет та великий ідейний вплив священників на вірних. Позиція представників інших конфесій не була однозначною. Лише старовіри проявили себе як відкриті союзники уряду, повністю підтримавши його дії.

Ключові слова: повстання, конфесії, римо-католицька церква, Російська імперія, священники.

Постановка наукової проблеми та її значення. Повстання 1863–1864 рр. є однією з найважливіших політичних подій XIX ст., у якій взяли участь різні верстви населення білорусько-литовських губерній. Однак передусім вірним і духовенству двох церков – римо-католицької і православної – в ході розгортання цього повстання прийшлося вибирати, на чий бік стати: залишатися законотримачами підданими самодержавства чи підтримати інсургентів. Наявний фактичний матеріал дає можливість установити зайняті позиції представників цих двох конфесій.

Метою статті є виявлення ступеня участі представників різних конфесій у повстанні 1863–1864 рр., характеристика їх громадянської позиції під час найбільш знакової політичної події в історії Білорусі XIX ст.

Історіографічний аналіз. Спеціальних праць, де б аналізувалася участь духовенства різних конфесій Білорусі в Січевому повстанні 1863 р., або, взагалі, присвячених конфесійному чинникові, ні у вітчизняній, ні в зарубіжній історіографії немає. Можемо говорити лише про ступінь наявності цієї теми в роботах, присвячених подіям цього повстання. У російській історіографії XIX – початку XX ст. панувала концепція про те, що римо-католицькі священники і ченці були головною ідейною силою цього повстання [13; 18; 20]. Новий методологічний підхід до оцінки повстання на території Білорусі почав розроблятися в 1920-ті рр. у зв'язку зі становленням білоруської національної історіографії. Щодо визначення ролі конфесійного чинника у повстанні, то цей аспект цілком випав із поля зору дослідників. Зміна внутрішньополітичної ситуації в СРСР і БРСР у кінці 1920-х рр. зумовила появу іншого концептуального підходу щодо висвітлення Січевого повстання. Однак ішлося не стільки про створення нової, скільки відродженням дореволюційної концепції. У Білорусі її представником став академік С. Агурський, який писав, що повстання 1863 р. було організовано поміщиками і духовенством, воно проходило винятково під шовіністичними гаслами [12, с. 15].

Формування нового підходу в дослідженні проблеми спостерігається з 1990-х рр. і в білоруській, і польській та російській історіографіях. У польській історичній науці інтерес до білоруських земель викликає насамперед початковий («маніфестаційний») період повстання і розгортання репресивних